

قصه‌ی کربلا

بوی پرچم دوباره می‌آید،
باز از هر کجای آبادی،
زیر لب یا حسین می‌گویند،
همه‌ی چشمه‌های آبادی،
دسته‌ی اشک‌های کوچک من،
سر هر کوچه راه افتاده،
بوی گل‌های تشنه می‌آید،
ظهر گرمی است، بچه‌ها چه خبر؟
روز، روز بلند عاشورا است،
راستی آه، کربلا چه خبر؟
چشم بابا، چه قدر اشکی بود،
وقتی از کربلا سخن می‌گفت،
قصه‌ای را دوباره با گریه،
مثل مامان برای من می‌گفت،
گفت: پیشانی زمین تب داشت،
ظهر گرمی که خیمه‌ها می‌سوخت،
ام لیلا به جامه‌ی اکبر،
داشت قرآن کوچکی می‌دوخت،
بوسه می‌زد به صورت پسرش،
مادری پیش چشم اهل حرم،
گریه می‌کرد و زیر لب می‌گفت:
زود برگرد، اکبرم، پسر م...
آه آن روز نیزه باران شد،
بال صدها کبوتر کوچک،
ظهر غمگین کربلا دیدم،
تشنه‌اش بود اصغر کوچک،
تشنگی ریشه داشت در صحرا،
کاش این را فرات می‌فهمید،
باد آن روز قاصدی می‌شد، خبرش توی آب می‌پیچید...
در هر خیمه‌ای که می‌رفتی غرق اشک و دعا و یارب بود
عطر جادر نماز می‌آمد، چون که وقت نماز زینب بود.

۱. آشنایی با میراث فرهنگی.
۲. آشنایی با تفاوت میراث خانوادگی و میراث فرهنگی.
۳. ایجاد علاقه و نگرش به نگهداری و حفظ میراث فرهنگی.
۴. آشنایی با موزه.
۵. آشنایی با مشاغلی نظیر موزه‌داری، راهنما در موزه و ...
۶. آشنایی با نکات زبانی (آشنایی با ترکیب‌سازی پیشوند «باز» و «بند»، آشنایی با تقویم و مبدأ تاریخ در جهان).
۷. توانایی انجام فعالیت‌های مربوط به مهارت‌های زبانی درس.

شاعر	شعر	نمایش	بازی	نکته	کلید واژه‌ها
بابک نیک‌طلب	سوار تازه رسیده	ایفای نقش راهنمای یک موزه در خیال		آشنایی با تقویم و مبدأ تاریخ در جهان	شور و شوق - موزه - وصف شدنی - علاقه - اشتیاق - ظروف قدیمی - سفالی - فلمدان - مجسمه - کاوشگر - قشنگ - مربوط - قرن - محل نگهداری - تذهیب - میراث - معنی - بعضی - باقی می‌گذارد - به دقت - اشیای موزه - مثلاً - تپه‌های سیلک - ظروف آبگینه - نیاکان - سؤال - مراقبت - پاس‌داری - سراغ

فعالیت‌های کتاب بخوانیم	فعالیت‌های کتاب بنویسیم
واژه‌آموزی: آشنایی با ترکیب‌سازی با پیشوند «باز».	- هم‌خانواده‌ها
آشنایی با ترکیب‌سازی با پسوند «بند»،	- مخالف‌ها
نکته‌ها: آشنایی با مفاهیم، هجری شمسی - هجری قمری و	- بندنویسی
میلادی.	- تکمیل داستان ناتمام
گفت‌و شنود: بحث و گفت‌وگو درباره‌ی بناهای تاریخی ایران	- تحقیق و جست‌وجو در خصوص میراث فرهنگی
و میراث فرهنگی	هر ناحیه
فعالیت ویژه: - موضوع شناسی کتاب‌های خواننده شده.	- کامل‌کردنی
- نقش آفرینی، تخیلی.	- کلمه‌سازی با حروف مشخص شده

الف) بخوانیم

متن درس

بند اول درس با معرفی قسمتی از آثاری که آثار فرهنگی قلمداد می‌شوند، آغاز شده است. شور و شوق بچه‌ها، که همیشه هنگام آموزش خارج از کلاس مشاهده می‌شود، نشان از تأثیر فضای باز و خارج از کلاس در ایجاد روحیه‌ی شاد و با نشاط در کلاس دارد که الگویی برای همکاران محترم است تا هنگام تدریس، در صورت وجود امکانات، از فضایی جز کلاس درس استفاده کنند.

گلناز به دوستش مریم ...

در این بند، به طور ضمنی به معرفی معنی سال میلادی پرداخته شده است.

قسمتی از موزه محل نگهداری ...

در این بند به مفهوم طبقه‌بندی در موزه اشاره شده است و این که در این اماکن، هر چیزی باید در جای خود قرار بگیرد تا نظم بر آن جا حاکم شود. همکاران گرامی می‌توانند راجع به ارزش حفظ آثار دست‌نویس قدیمی با بچه‌ها صحبت کنند که نشانه‌ی ارزش قایل شدن نیاکان ما به علم است و قدمت فرهنگ و تمدن یک کشور را نشان می‌دهد.

راهنمای موزه ...

همکاران محترم می‌توانند راجع به مشاغلی نظیر راهنما در موزه‌ها، کتاب‌دار در کتاب‌خانه‌ها و ... با دانش‌آموزان صحبت کنند. در این بند، به تفاوت میراث فرهنگی از میراث خانوادگی اشاره شده است که به شیوه‌ی پرسش و پاسخ می‌توان از طرف خود دانش‌آموزان، به این معانی رسید.

وقتی می‌گوییم میراث فرهنگی شناسنامه‌ی یک ملت است ...

یعنی این آثار نشان می‌دهد که مردم مرز و بوم از چه زمان به زندگی متمدن گرایش یافته‌اند چگونه با ابداع وسایل جدید، به رفع نیازمندی‌های خود پرداخته‌اند. هم‌چنین آثار علمی باقی‌مانده از گذشتگان، قدمت فرهنگ یک جامعه را نشان می‌دهد.

در این هنگام گلناز ...

در این بند، به ارزش آثار به جای مانده از گذشتگان، که بناهای تاریخی را شامل می‌شود، اشاره شده است و لازم است ارزش این آثار در کلاس تبیین شود و دانش‌آموزان دریابند که با حکاکی روی در و دیوار این آثار، نباید موجب تخریب این اماکن شوند.

درک و دریافت

۱. زیرا میراث فرهنگی هر کشور شناسنامه‌ی فرهنگی یک ملت است و نشان از تمدن و فرهنگ گذشتگان آن ملت دارد.
۲. موزه جایی است که در آن به حفظ و نگهداری آثار به دست آمده از جای جای یک کشور می‌پردازند و اشیای به دست آمده را آنجا در معرض دید عموم قرار می‌دهند.
۳. میراث خانوادگی به همه‌ی آنچه که بعد از مرگ کسی برای همسر و فرزندان باقی می‌ماند، گفته می‌شود؛ ولی میراث فرهنگی مال یک نفر یا یک خانواده نیست؛ بلکه برای همه‌ی مردم یک کشور است.

واژه‌آموزی

- در این تمرین، به آشنایی دانش‌آموزان با اسم‌های غیرساده توجه شده است.
- الف) مثال‌های دیگر: بازرس - بازیبن - بازگو - بازجو - بازنویس - بازگشت - بازیافت - بازداشت - بازگفت - بازپرداخت
- ب) ماست‌بند - دل‌بند - پابند - چشم‌بند - راه‌بند

نکته‌ها

- هدف از این تمرین، آشنایی با مبدأ تاریخ مردم جهان است. منظور از مبدأ تاریخ، زمان وقوع حادثه‌ای است که ملتی آن را برای خود مبدأ قرار داده است و زمان را با آن می‌سنجد. مهم‌ترین مبادی تاریخ جهان عبارت‌اند از:
- سال خورشیدی:** برابر است با ۳۶۵ روز و ۶ ساعت که زمان گردش کره‌ی زمین به دور خورشید است. سال شمسی (خورشیدی) مخصوص کلدانیان بود که بعد از فروپاشی آنان، ایرانیان آن را معمول کردند.
- سال قمری:** مبنای آن گردش ماه به دور زمین است که در طول هر ماه آن ۲۹ روز و ۱۲ ساعت و ۴۳ دقیقه است. یک سال قمری ۳۵۴ روز است.
- مبدأ سال شمسی و سال قمری هجرت حضرت رسول (ص) از مکه به مدینه است و این واقعه‌ی مهم را مبدأ این دو تاریخ قرار داده‌اند.
- برای تبدیل سال شمسی به میلادی عدد ۶۲۱ را به سال شمسی بیفزایید، از کم کردن همین عدد از سال میلادی، سال شمسی به دست می‌آید.

– برای تبدیل سال شمسی به قمری آن را در عدد ۱۱ (تفاوت بین روزهای شمسی و قمری) ضرب کنید. حاصل ضرب را به ۳۵۴ (تعداد روزهای سال قمری) تقسیم کنید. عدد حاصل را با سال شمسی جمع کنید، سال قمری به دست می‌آید. برای تبدیل سال قمری به شمسی، آن را در عدد ۱۱ ضرب و حاصل ضرب را به ۳۶۵ (تعداد روزهای سال شمسی) تقسیم کنید. عدد حاصل را از سال قمری کم کنید؛ سال شمسی به دست می‌آید.

گفت و شنود

پاسخ پرسش‌ها در این تمرین فردی است و هر دانش‌آموز باید با انتقال دیده‌ها و تجربیات شخصی خود به این سؤال‌ها پاسخ بدهد.

پاسخ‌های پیشنهادی:

۱. تخت جمشید، مساجد بی‌شمار اصفهان، عالی‌قاپو، سی‌وسه‌پل، ارگ بم، حمام وکیل، بازار وکیل، غار علی‌صدر، مقبره‌ی شاه نعمت‌الله ولی، حافظیه، مهدیه.

۲. تهران: کتاب‌خانه‌ی ملی

شیراز: تخت جمشید

اصفهان: سی‌وسه‌پل

کرمانشاه: بیستون

از هر استان می‌توان در صورت وجود آثار فرهنگی یک نمونه ارائه داد.

۳. بحث و گفت‌وگو درباره‌ی تصویر

فعالیت‌های ویژه:

– معرفی کتاب درباره‌ی کشف گنج یا آثار باستانی

– اجرای نمایش در نقش راهنمای یک موزه‌ی خیالی

ب) بنویسیم

۱. میلاد : تولد - مولود محفوظ : حفظ - حافظ
- میراث : ارث - موروث
۲. شب ≠ روز قوی ≠ ضعیف
- طلوع ≠ غروب قدیم ≠ جدید
- حروف باقی مانده واژه‌ی «میراث» است.
۳. پاسخ‌ها در این تمرین فردی است و هر دانش‌آموز باید با توجه به دانش و مهارت شخصی خود به نوشتن اقدام کند.
۴. نگارش خلاق است و هر دانش‌آموز باید به طور فردی، پاسخ بدهد.
۵. در هر استان، پاسخ‌ها متفاوت خواهد بود و این سؤال باید با همراهی آموزگار یا به شکل کارگروهی پاسخ داده شود.
۶. پاسخ پیشنهادی :
 - شهرهای قدیمی مثل فانوس هستند.
 - ستاره‌های درخشان مثل دکمه‌های برآق هستند.
 - ابرها مثل پنبه سفید و نرم هستند.
۷. نادم - دامن - نماد - دامن - ماند - دمان - مدان
۸. موش به سوراخش نمی‌رفت، جارو به دمش می‌بست.
 - قطره قطره جمع گردد وانگهی دریا شود.
 - سری را که درد نمی‌کند، دستمال نمی‌بندند.
 - دیوار موش دارد، موش هم گوش دارد.
 - هر که بامش بیش، برفش بیشتر.
۹. سم - مقبول - شکاک باشد.

اهداف تربیتی	<p>۱. معرفی یکی از اساطیر باستانی ایران.</p> <p>۲. تقویت روحیه‌ی دفاع از میهن و میهن دوستی.</p> <p>۳. آشنایی و علاقه با قهرمانان بزرگ ایرانی.</p> <p>۴. آشنایی با آرش کمان گیر.</p> <p>۵. توصیف پهلوانان ایرانی و نشان دادن قدرت و چالاکی آنان.</p> <p>۶. آشنایی با نکات زبانی (معرفی اسم‌های فاعل - معرفی از... تا، آشنایی با نوشته‌های ادبی و غیرادبی).</p> <p>۷. توانایی انجام فعالیت‌های مربوط به مهارت‌های زبانی درس.</p>
-----------------	--

شاعر	شعر	نمایش	بازی	نکته	کلید واژه‌ها
		نمایش داستان آرش کمان گیر		معرفی نشانه‌های ادبی و معمولی	طولانی - گلگون - افراسیاب - تورانیان - پرتاب - تحقیر - چه قدر - ماهر - منتظر - دعا - بی تابی - قامتی - استوار - نقص و عیب - زمزمه - قلّه - تیزبال - ساقه - تناورتر - فراز - تیغه - افتخار - دره‌ها - هم صدا

فعالیت‌های کتاب بنویسیم	فعالیت‌های کتاب بخوانیم
<p>- تشخیص هم خانواده‌ها.</p> <p>- تشخیص مترادف‌ها.</p> <p>- بندنویسی.</p> <p>- طراحی سؤال برای جدول.</p> <p>- ساختن اسم‌های غیر ساده با وندهای خوانده شده.</p> <p>- تلخیص.</p> <p>- کامل کردن.</p> <p>- ساختن ترکیب‌های اضافی و وصفی.</p> <p>- نگارش خلاق.</p>	<p>واژه‌آموزی: معرفی اسم‌های فاعل</p> <p>معرفی از... تا... (مجاز)</p> <p>نکته‌ها: معرفی آثار و نوشته‌های ادبی و غیرادبی (نوشته‌های معمولی).</p> <p>فعالیت ویژه:</p> <p>۱. ایفای نقش آرش کمان گیر.</p> <p>۲. استنتاج پیام کتاب.</p>

الف) بخوانیم

متن درس

جنگ طولانی و خسته کننده شده بود.

به توصیف طعم تلخ شکست در جنگ نابرابر و معرفی تورانیان و سرزمین آنان و توصیف عواقب ناشی از جنگ پرداخته شده است.

سرانجام دو سپاه ...

هر جنگی در نهایت به صلح و آشتی می‌انجامد، پس بهتر است که اصلاً جنگی حادث نشود تا به صلح بینجامد. در این بند به اصطلاح «خاور» اشاره شده که نقطه‌ی مقابل باختر است. خاور به معنی شرق، مشرق و باختر، به معنی غرب و مغرب است.

راستی چه پیشنهاد دشواری ...

کاربرد خدعه و نیرنگ در تعیین سرنوشت جنگ را نشان می‌دهد که تورانیان خود نیز از جنگ خسته شده بودند؛ ولی چون سپاه غالب به حساب می‌آمدند، به خود این اجازه را داده بودند که با پیشنهادی مکارانه، سرنوشت جنگ را به نفع خود رقم بزنند و به این ترتیب از توانایی اندک یک پهلوان سود جویند و به کام خود، مرز را تعیین کنند.

آرش با آرامش و گام‌های بلند...

ممکن است شخصی پهلوان باشد و پهلوانی او در گرو ارتباط با خدا تکامل یابد و قوت بگیرد. برقراری ارتباط با خدا، چه در دل و چه بر زبان، نیاز روح بشر است.

آرش یا ارخش (Erekhsa) همان آرش شیواتیر است که در مجمل‌التواریخ و القصص (۹۰) از او یاد شده است. در ادبیات فارسی، علاوه بر صفت شیواتیر، به کمان‌گیر نیز معروف است. شیواتیر (شواتیر) ظاهراً همان شیباک تیر (Shepaktir) پهلوی است که سخت کمان و دارنده‌ی تیر تیزرو معنی می‌دهد و شواتیر کسی است که تیر او با خود او همچون شیواست (یکی از سه ایزد بزرگ هند که بسیاری از صفاتش مانند ایزد تیر است).

اصل داستان آرش در اوستاست و با تفصیل بیشتر، در مدارک تاریخی و روایات دیگر نیز نقل شده است. پس از غلبه‌ی افراسیاب بر منوچهر، بر این قرار دادند که در یک مصالحه، مرز ایران و توران را با پرتاب تیر یکی از پهلوانان ایران معین کنند. آرش شیواتیر به این مهم گمارده شد. در این هنگام فرشته‌ی سفندار مذ حاضر آمد و امر کرد تا تیر و کمانی برگزینند و آن‌گاه آرش که مردی شریف و حکیم بود، حاضر آمد و به قوت خداداد، دست به کمان برد و با همه‌ی نیروی خود از فراز کوه رویان

(البرز) به سوی دورترین نشانه‌ها پرتاب کرد و چنان نیرویی برای پرتاب این تیر سرنوشت‌ساز به کار گرفت که با پرتاب آن تیر زندگی‌اش نیز از کمان جستن گرفت و در راه آرمان خویش در دم جان سپرد. تیر آرش را ایزد باد در سرزمین فرغانه بر تنه‌ی گردویی کهن‌سال، که در همه‌ی عالم از آن درختی بزرگ‌تر نبود، فرود آورد و آن‌جا مرز ایران و توران شد. نوشته‌اند که از جای پرتاب تیر تا آن‌جا که افتاد، هزار فرسخ بود.

فخرالدین اسعد گرگانی در اشاره به این واقعه گفته است.

از آن خوانند آرش را کمان‌گیر
که از آمل به مرو انداخت یک تیر

درک و دریافت

۱. چون گمان می‌کردند یک انسان هر اندازه هم ماهر و توانمند باشد، باز هم قدرت پرتاب تیرش چنان زیاد نخواهد بود و به این ترتیب، دشمن می‌خواست با این خدعه به گسترش سرزمین خود بپردازد (پاسخ‌های منطقی دیگر نیز قابل قبول است).
۲. مرز شمالی کشور (در دامنه‌ی البرز) تعیین شد.
۳. جان خود را از دست داد.

واژه آموزشی

الف) در این تمرین‌ها دانش‌آموزان با ساخت و معانی اسم‌های فاعل آشنا می‌شوند.

- عالم یعنی، کسی که دارای علم و دانش است.
- غافل یعنی، کسی که بی‌خبر است.
- کاشف یعنی، کسی که جایی یا چیزی را کشف می‌کند.
- ناظم یعنی، کسی که در جایی نظم برقرار می‌کند.

ب) مجاز: مجاز دایره‌ی الفاظ را گسترش می‌دهد؛ زیرا به یک واژه امکان می‌دهد در معانی متفاوتی به کار رود. از سوی دیگر، مجاز سخن را از مبالغه و اغراق بیشتر بهره‌مند می‌سازد. برای نمونه، وقتی می‌گوییم از شرق تا غرب از زمین تا آسمان از عرش تا فرش از گهواره تا گور و ... مراد این نیست که واقعاً از این سر دنیا تا آن سر دنیا و ... راه طی شود؛ بلکه منظور این است که مسافت زیاد مورد توجه قرار گیرد. در آخرین مثال، مراد همه‌ی عمر است. به این گونه نوشته، «مجاز» گویند.

نکته‌ها

در این نکته به تفاوت نوشته‌های ادبی و نوشته‌های معمولی پرداخته شده است.

گفت و شنود

هدف از این تمرین، آشنایی دانش‌آموزان با مفاخر ملی کشور، تقویت قدرت تفکر و مهارت در گفت‌و شنود است.

پوریای ولی: پهلوان محمد خوارزمی که پهلوانی شجاع بود و در قرن هشتم هجری می‌زیست. از مردانگی‌های او داستان‌های بسیاری بر سر زبان‌هاست. داستان این قهرمان در کتاب دوم راهنمایی آماده است.

میرزا کوچک‌خان جنگلی: مردی آزادی‌خواه و میهن‌پرست بود و برای مبارزه با متجاوزان خارجی «مجمع روحانیون» را تشکیل داد که از ۱۲۹۳ تا ۱۳۰۰ ه.ق طول کشید و با شهادت او خاتمه یافت.

یونس معروف به میرزا کوچک، فرزند میرزا بزرگ، در سال ۱۲۵۹ شمسی در شهر رشت متولد شد. وی در تحصیل علوم دینی مدارج علمی را طی کرد. سرانجام به صف آزادی‌خواهان گیلان پیوست و برای سرکوبی محمدعلی‌شاه روانه‌ی تهران شد. در جنگ اول جهانی هنگامی که عده‌ای از نمایندگان و شخصیت‌های سیاسی به دلیل تعطیل شدن مجلس بر اثر تهدید روسیه دست به مهاجرت زدند، میرزا تصمیم گرفت با تشکیلات نظامی به مبارزه علیه استبداد و استعمار و نجات کشور بپردازد. میرزا که قبلاً به دست روس‌ها از گیلان تبعید شده بود، فعالیت خود را به صورت مخفیانه آغاز کرد. این شخصیت انقلابی مسلمان، همزمان در دو جبهه‌ی داخلی (حکومت ایران) و خارجی (شوروی سابق) به مبارزه مشغول بود. همین امر خیانت‌های فراوانی را علیه او در پی داشت. سرانجام پس از تسلیم «خالوقربان» به حکومت رضاخان، کلیه‌ی انقلابیون جنگل دستگیر، متفرق یا شهید شدند. میرزا نیز در سرمای سخت زمستان به اعماق جنگل عقب‌نشینی کرد.

خالوقربان پس از یافتن جنازه‌ی وی، سرش را از تن جدا کرد و برای اثبات نوکری نزد رضاخان فرستاد. میرزا کوچک‌خان جنگلی، انقلاب را یگانه راه علاج و نجات قطعی ایران از مشکلات داخلی و خارجی می‌دانست، اما به دلیل اعتماد به نیروهای روسیه، در این راه به پیروزی نهایی دست نیافت.

آریوبرزن: در حمله‌ی اسکندر مقدونی به ایران، یک فرمانده شجاع ایرانی به نام آریوبرزن در فارس به همراه یارانش در برابر اسکندر ایستادگی کرد و عده‌ای از یونانیان را از بین برد. اما به دلیل

کمی تعداد سپاهیان، سرانجام در صحنه‌ی نبرد کشته شد.
باقرخان: از مردم آذربایجان و یکی از رهبران انقلاب مشروطه است که سالار ملی لقب گرفت. وفات او به سال ۱۳۳۴ هـ. ق اتفاق افتاد.

ستارخان: از مجاهدان بزرگ نهضت مشروطیت و ملقب به سردار ملی است. او از اهالی تبریز بود که در فتح پایتخت و استقرار مشروطیت سهم بسزایی داشت. برادر و برادرزاده‌ی وی را در تبریز به دار آویختند. این مجاهد بزرگ در ۱۸ ذی‌الحجه ۱۳۲۲ فوت کرد و در باغ طوطی حضرت عبدالعظیم مدفون گردید.

رستم: رستم قهرمان افسانه‌ای ایران است. به نظر می‌رسد از رجال و سرداران اشکانی بوده که وقتی به داستان‌های ملی راه یافته، به شخصیتی داستانی مبدل شده است. رستم، جهان پهلوان نامور حماسه‌های ایران از پیوند زال، - پهلوان سپید موی حماسه‌ی ملی - با رودابه - دختر شاه کابل - به وجود آمد. سراسر عمر پر افتخار او به آزادگی در گوشه‌ی زابلستان گذشت و در تنگناها به یاری ایران و ایرانیان شتافت و هر بار ملت ایران را از خطر حتمی رهاوند. سرانجام به حيله در چاه غدر نابراذر خویش، شغاد، جان سپرد.

سهراب: سهراب پهلوان ایرانی، در سرزمین سمنگان از پیوند رستم و ته‌مینه دختر شاه سمنگان پدید آمد. پس از آن که در غیاب پدر چشم به جهان گشود، به روایت شاهنامه از مادر نشان پدر خواست، ته‌مینه گفت که از نسل رستم است. سهراب در جست‌وجوی پدر با لشگری که افراسیاب به سرکردگی هومان و بارمان، دو پهلوان تورانی، در اختیار او گذاشته بود به سوی ایران تاخت. هجیر، نگهبان دژ سپید را اسیر گرفت و آن‌جا را ویران کرد، وقتی با سپاه کاووس رودر رو شد و نشان سراپرده‌ها از هجیر پرسید، او همه را به جز رستم، معرفی کرد گفت او مردی چینی است و به تازگی نزد کاووس آمده و او را نمی‌شناسد. سرانجام پدر و پسرانشان در برابر هم ایستادند و پهلوی پسر به دست پدر دریده شد. سهراب قاتل خویش را در دم مرگ از انتقام رستم بیم داد و نشان پور بدو نمود. اما کار از کار گذشته بود. رستم با خشم گودرز را برای گرفتن نوش‌دارو نزد کاووس فرستاد. اما کاووس از دادن نوش‌دارو سرباز زد. رستم خود به راه افتاد و در راه بود که سهراب جان سپرد و مثل «نوش‌دارو پس از مرگ سهراب» از آن بر جا ماند.

۲. این تمرین برای برقراری ارتباط دروس با یک‌دیگر است و دانش‌آموزان طی یک کار گروهی می‌توانند به این سؤال پاسخ دهند.

ب) بنویسیم

۱. این تمرین برای تقویت مهارت خواندن و نوشتن است. پاسخ‌ها عبارت‌اند از:

الف) استوار	ب) بی‌تابی
پ) ماهر	ت) نگران – دلواپس
ث) قامت	ج) فراز

۲. در این تمرین، ضمن تقویت توانایی تشخیص هم‌خانواده‌ها به تقویت خواندن و نوشتن دانش‌آموزان اشاره شده است.

الف) قله	ب) افتخار
پ) آفریدگار	ت) نیرو
ث) مشکل	ج) موج

۳. نگارش خلاق است و باید به‌طور فردی پاسخ داده شود.

۴. ممکن است، سؤال‌ها در این تمرین شخصی یا گروهی طراحی شود و متفاوت بودن آن با سؤال‌های پیشنهاد شده، بلامانع است.

۱. زن نیست.
 ۲. به معنای تولد است.
 ۳. بلندترین قله‌ی رشته‌کوه البرز.
 ۴. به معنای مقاوم.
 ۵. جمع ایرانی.
 ۶. یکی از چهره‌های داستان‌های باستانی ایران.
 ۷. زیر لب سخن گفتن.
 ۸. روی رود می‌بندند تا آب از آن عبور نکند.
 ۹. تنومند.
 ۱۰. پرنده‌ای که بسیار تند و سریع پرواز کند.
۵. در این تمرین، به تشخیص پسوند مناسب برای هر کلمه توجه شده است. پاسخ‌ها عبارت‌اند از:

از:

کلمه	پسوندها	بان	دان	ناک	زار	-- ستان	-- نده
جنگل		جنگلبان					
کوه						کوهستان	
اندوه				اندوهناک			
گل			گلدان		گلزار	گلستان	
باغ		باغبان				باغستان	
پر							پرنده

◇ پاسخ: گل

۶. تمرین تلخیص است که باید به طور فردی پاسخ داده شود.
۷. پاسخ در این تمرین نیز فردی است.
۸. در این تمرین، دانش آموزان به ساخت مضاف و مضاف الیه می پردازند. چراغ دانش، کوه صبر، باران اشک، آتش حسد، جمله سازی ها فردی است. بهتر است در گروه در مورد معنای این تشبیهات نیز بحث شود.
- توضیح: گاهی برای بیان زیبایی و چگونگی چیزی، آن را به چیز دیگری تشبیه می کنند؛ تشبیه یعنی چیزی را به چیزی دیگر شبیه و مانند کردن.
۹. تقویت سطر نویسی و نگارش خلاق است و هر دانش آموز با استفاده از تفکر خلاق می تواند به این سؤال پاسخ دهد.

درس: هفدهم	عنوان درس: ثروت‌های ملی ایران
اهداف درسی	<p>۱. آشنایی با مسائل ملی و میهنی.</p> <p>۲. آشنایی با ثروت‌های ملی کشور.</p> <p>۳. آشنایی با راه‌های حفظ ثروت‌های ملی.</p> <p>۴. آشنایی با وظیفه‌ی هر ایرانی در قبال این ثروت‌های ملی.</p> <p>۵. آشنایی با ارزش و اهمیت کودکان در حکم ثروت ملی.</p> <p>۶. آشنایی با نکات زبانی (ساخت اسم مرکب - ساخت اسم مکان - آشنایی با جمله‌های شرطی).</p> <p>۷. توانایی انجام فعالیت‌های مربوط به مهارت‌های زبانی درس.</p>

شاعر	شعر	نمایش	بازی	نکته	کلید واژه‌ها
فردوسی	ایران	اجرای نقش یکی از شخصیت‌های محلی	-	آشنایی با جمله‌های شرطی	فضا، منظره‌های گوناگون، وسیع، گسترده، فراز، بگذرد، شعله، به‌خصوص، اتومبیل، قطار، فاصله، طی، طبیعی، تحسین، لطف‌الله، حافظیه، سعدیه، ماسوله، بابا طاهر، ابوعلی سینا، علی صدر، مزار، شاه نعمت‌الله، شاعر، پرونده، آنان، ثروت، می‌گذرد، معدن، استخراج، سرمایه‌ای، اندیشه‌ی بیدار، مقدس، آیندگان

فعالیت‌های کتاب بخوانیم	فعالیت‌های کتاب بنویسیم
واژه‌آموزی : - ساخت اسم مرکب با پسوند «خیز».	- تقویت املا.
- مکان.	- طبقه‌بندی.
نکته‌ها : - آشنایی با جمله‌های شرطی و زمان فعل آن‌ها.	- کلمه‌های غیرساده.
گفت‌و شنود : بحث و گفت‌وگو درباره‌ی ثروت‌های ملی و حفظ آثار	- جدول.
فعالیت ویژه : - ترویج کتاب خوانی.	- کامل کردنی.
- ایفای نقش یکی از شخصیت‌های محل	- بندنویسی.
زندگی	- تشخیص هم‌خانواده‌ها.
	- انشانویسی (نگارش خلاق).
	- تشخیص هم قافیه.

الف) بخوانیم

متن درس

در این درس، (فصل آشنایی با مسائل ملی و میهنی) به معرفی میراث مادی و معنوی سرزمین عزیزمان ایران پرداخته‌ایم و هدف از آن، آشنا کردن دانش‌آموزان با آثار با ارزش ملی کشورمان است و ضمن شناخت، آموزش لازم برای حفظ این آثار به آن‌ها داده می‌شود. امید است که همکاران گرامی توجه داشته باشند که می‌توان راه‌های بی‌شماری را برای حفظ آثار فرهنگی ملی برشمرد (البته ضمن بحث و گفت‌وگو با دانش‌آموزان، می‌توان به این راهکارها رسید).

اگر سوار بر هواپیما در فضای ...

در این بند و بند دوم درس، دانش‌آموزان را به مشاهده‌ی دقیق آن چه در اطراف آن‌هاست، دعوت می‌کنیم تا بی‌توجه از کنار چیزهایی که در اطراف آن‌هاست، نگذردند.

بارگاه امام هشتم در مشهد ...

در این بند، به ثروت‌ها و سرمایه‌های مادی و ملی ایران عزیز اشاره شده است که می‌توان ضمن فعالیت‌های گروهی کلاس، از دانش‌آموزان خواست بناهای تاریخی و آرامگاه‌های استان‌های دیگر را نیز طی تحقیقی شناسایی و به دیگر دوستانشان معرفی کنند. برای انجام دادن این کار می‌توان دانش‌آموزان را گروه‌بندی کرد تا هر گروه درباره یکی از آثار تاریخی تحقیق کند.

ایران عزیز ما...

در این بند، به معرفی مشاهیر ایران در حکم سرمایه‌ی ملی پرداخته‌ایم. در بندهای بعدی درس به راه‌های حفظ آثار فرهنگ ملی اشاره شده که لازم است در کلاس، به طور مفصل درباره‌ی آن و نقش هر ایرانی، چه بزرگ و چه کوچک، در حفظ این آثار صحبت شود. در پایان به قدر و ارزش هر کودک ایرانی اشاره شده است که ممکن است در آینده، یکی از مشاهیر و نوابغ این مرز و بوم باشد. پس باید در نگهداری از این ثروت ملی، همه متحد و منسجم باشیم و تلاش کنیم.

درک و دریافت

پاسخ‌ها پیشنهادی است و باید با توجه به تمام پاسخ‌های دانش‌آموزان در کلاس بهترین‌ها را انتخاب کرد.

۱. یعنی به اندازه و اصولی، از ثروت‌ها و منابع بهره بگیریم و فراموش نکنیم که این سرمایه‌ها

فقط به ما تعلق ندارند؛ بلکه باید به آیندگان هم برسند.

۲. الف) ثروت‌های مادی، که شامل موزه‌ها، بناهای تاریخی، منابع و معادن، چشم‌اندازهای زیبای طبیعی چون غار علی‌صدر و ... هستند.

ب) ثروت‌های معنوی که مشاهیر و نویسندگان و شاعران را شامل می‌شوند.

۳. زیرا در حقیقت، نیروی انسانی سرمایه‌ی اصلی هر کشور است و این ثروت معنوی (انسان) است که به ایجاد ثروت‌های مادی می‌پردازد.

واژه‌آموزی

الف) یکی از واژه‌هایی که با آن واژگان و کلمات مرکب می‌توان ساخت «خیز» است؛ مانند: شب‌خیز، سبک‌خیز، سحرخیز، تب‌خیز، بادخیز، آب‌خیز، طوفان‌خیز، گندم‌خیز، صبح‌خیز، نرم‌خیز. ب) یکی از پسوند‌های نسبت «یه» است. «یه» برای ساختن اسم مکان به کار می‌رود که معمولاً از اسم + یه ساخته می‌شود. مثل: کامران + یه ← کامرانیه - قیطر + یه ← قیطره - زعفران + یه ← زعفرانیه - فرمان + یه ← فرمانیه

نکته‌ها

در جملات شرطی، که از پایه و پیرو تشکیل می‌شود (درباره‌ی پایه و پیرو ر. ک درس چهاردهم)، هر تغییر در جمله‌ی پایه باعث تغییر در جمله‌ی پیرو می‌گردد.

در جمله‌ی اول فعل «کنید» مضارع است و به تبع آن، فعل جمله دوم نیز مضارع است. در مثال بعدی نیز فعل «می‌کردید و می‌دیدند» از نظر زمان و وجه یکی است. بنابراین، توضیح پاسخ دو مثال دیگر چنین خواهد بود.

– اگر ... پردازید، منظره‌های ... خواهید دید.

– اگر ... سفر می‌کردید، منظره‌های ... را می‌دیدید.

به همین ترتیب می‌توان با تغییر یک رکن، رکن دیگر را در جمله‌ی دیگر تغییر داد.

گفت و شنود

پاسخ این سؤال‌ها، منطقه‌ای و محلی یا شخصی است و در کلاس، به‌طور آزاد به آن جواب خواهند داد.

با هم بخوانیم

— شعر ایران از حکیم ابوالقاسم فردوسی، شاعر حماسه‌سرای ایرانی است. او از دهقانان توس بود و در حدود سال ۳۶۵ ه.ق در ۳۵ سالگی، نظم، شاهنامه را شروع کرد و پس از ۳۵ سال یعنی در ۷۰ یا ۷۱ سالگی آن را به پایان رساند. مأخذ اصلی شاهنامه‌ی فردوسی «شاهنامه‌ی منثور ابومنصوری» است که در اواسط قرن چهارم به حکم ابومنصور محمدبن عبدالرزاق توسی، فرمان‌روای توس تدوین شد. فردوسی معانی دقیق فلسفی، اجتماعی و اخلاقی را طی داستان‌های خود آورده است. سبک فردوسی، خراسانی است.

ب) بنویسیم

۱. هدف از این تمرین تقویت املا و آشنایی بیش‌تر با واژه‌های جدید درس است.
۲. خوب است بدانیم نهاد چیست. نهاد کلمه یا گروهی از کلمات است که درباره‌ی آن خبری می‌دهیم؛ یعنی صاحب خبر است.

گزاره خبری است که درباره‌ی نهاد داده می‌شود.

آیا نهاد نشانه‌ای دارد؟ در جمله‌ی «آن پسر توپ را به فرهاد می‌دهد» نهاد کدام است؟ چرا؟

پاسخ: آن پسر: نهاد توپ را به فرهاد می‌دهد: گزاره

زیرا آن پسر صاحب خبر است و توپ را به فرهاد می‌دهد.

اگر آن پسر را جمع ببندیم، فعل هم جمع بسته می‌شود.

آن پسران توپ را به فرهاد می‌دهند.

یعنی هر نهاد معمولاً با فعل خود مطابقت می‌کند. نهاد پیش از گزاره می‌آید (همکاران محترم برای مطالعه‌ی بیشتر به کتاب زبان فارسی ۱— سال اول دبیرستان رجوع کنند).
پاسخ‌ها عبارت‌اند از:

جمله	نهاد	قید	فعل
زهرا هر روز با دقت درس‌هایش را می‌خواند	زهرا	هر روز - با دقت	می‌خواند
من دیروز جوراب‌های خود را شستم	من	دیروز	شستم
آن روزها سپاهیان دشمن از رود جیحون گذشته بودند	سپاهیان دشمن	آن روزها	گذشته بودند

۳. پاسخ‌ها عبارت‌اند از :

بارگاه - چشم‌انداز - نفت‌خیز - نام‌آور - سنگ‌نوشته - گران‌بها

۴. جمله‌سازی‌ها شخصی است ؛ ولی طبقه‌بندی این تمرین چنین است :

ارگ بم = استان کرمان

حافظیه = شیراز

آرامگاه بوعلی سینا = همدان

مسجد شیخ لطف‌الله = اصفهان

ماسوله = گیلان

۵. پاسخ‌ها عبارت‌اند از :

نفت - گاز - حافظیه - سعدیه - دانش‌آموز

۶. پاسخ‌ها عبارت‌اند از :

نویسندگان - گذشتگان - سازندگان

۷. هدف از این تمرین نگارش خلاق است هر دانش‌آموز آن را کامل می‌کند.

۸. پاسخ‌ها عبارت‌اند از :

مناظر - منظر - نظر - ... نظریه

تحسین - احسان - ... محسن - حسن

قداست - مقدس - ... قدیس

۹. پاسخ

باز : ناز - راز - ساز

آب : ناب - تاب - قاب

بادام : انجام - فرجام - اعلام

تابستان : سیستان - گلستان - مهستان

کودکان ایران

مادر خویش را نگهبانیم
همه، از نسل پوردستانیم
ما، گل سرخ این گلستانیم
همه از تنبلی گریزانیم
راست گوی و درست پیمانیم
همه، در بند دین و ایمانیم
گر ز تهران و گر خراسانیم
همگی اهل خیر و احسانیم
وز کسی مال مفت نستانیم
ما شب و روز درس می خوانیم

ما همه کودکان ایرانیم
همه از پشت کیقباد و جمیم
ملک ایران یکی گلستان است
کار ما ورزش است و خواندن درس
چون نیاکان باستانی خویش
همه، در فکر ملت و وطنیم
همه از یک نژاد و یک خاکیم
همگی اهل صنعت و هنریم
از کسی حرف زور نپذیریم
حالیا بهر افتخار وطن

محمدتقی بهار

درخت‌ها

میوه‌هایشان سلام
سایه‌هایشان نسیم
رسم این درخت‌ها
بوده است از آن قدیم

شاخه‌هایشان بلند
ریشه‌هایشان عمیق
هر که سطحی است، نیست
با درخت‌ها رفیق

از درخت، ما فقط
چوب و میوه دیده‌ایم
یا که زیر سایه‌شان
لحظه‌ای لمیده‌ایم

ایستاده‌اند صاف
سال‌ها به حوصله
من ندیده‌ام درخت
از کسی کند گله
دست‌هایشان ظریف
نازک و شکستنی
کاش شرم داشتند
اره‌های آهنی!

کشاورز و پرنده (محیط زیست)

به عمری داشتی زرعی و کشتی
دل از تیمار کار آسوده کردی
که تا از گاه می شد گندمش پاک
که تا یک روز می انباشت انبار
به هنگام شیاری و حصادی^۱
که از سرما به خود لرزید دهقان
شکست از تاک پیری شاخساری
فروزینه^۲ زد آتش کرد روشن
به ناگه طائری آواز در داد
در این خرمن مرا هم حاصلی هست
مبادا خانمانی را بسوزی
چنان دانه که می سوزد جهان را

جهان دیده کشاورزی به دستی
به وقت غله خرمن توده کردی
ستمها می کشید از باد و از خاک
جفا از آب و گل می دید بسیار
سخنها داشت با هر خاک و بادی
سحرگاهی هوا شد سرد زانسان
پدید آورد خاشاکی و خاری
نهاد آن هیمه را نزدیک خرمن
چو آتش دود کرد و شعله سر داد
که ای برداشته سود از یکی شصت
نشاید کاتش این جا برفروزی
بسوزد گرکسی این آشیان را

پروین اعتصامی

۱. درو کردن، خرمن برداشتن

۲. آتشزنه، سنگ چخماق

درس: هجدهم	عنوان درس: کوچ پرستوها
	<p>۱. آشنایی با شگفتی‌های طبیعت.</p> <p>۲. آشنایی و توجه به عظمت پروردگار.</p> <p>۳. آشنایی با کوچ و مهاجرت پرندگان.</p> <p>۴. بی‌بردن به قدرت خداوند.</p> <p>۵. آشنایی با نکات زبانی (آشنایی با علامت جملات توضیحی - تمرین ساخت فعل‌های پیشوندی، تمرین نوشته‌های ادبی و معمولی - آشنایی با تبدیل فعل معلوم به مجهول).</p> <p>۶. توانایی انجام فعالیت‌های مربوط به مهارت‌های زبانی درس.</p>

شاعر	شعر	نمایش	بازی	نکته	کلید واژه‌ها
-	-	اجرای یکی از رسم‌های منطقه	-	آشنایی با علامت جملات توضیحی - تبدیل فعل معلوم به مجهول	اوایل - لطافت - باز می‌یابد - جامه‌ی سبز - دور و دراز - از راه رسیده - بیابند - مرمت - به عهده - پیام‌زنند - حشراتی - می‌گذارند - هم‌تا - بی‌پروا - به آسودگی - فقط - آغاز پاییز - دشواری‌هایی - کم‌یاب - عده‌ای مشغول‌اند - معلوم - معتدل‌تری - عقاب - تغییرات - جنگال‌های نیرومند - می‌ربایند - شگفتی

فعالیت‌های کتاب بنویسیم	فعالیت‌های کتاب بخوانیم
<ul style="list-style-type: none"> - تقویت مهارت املا نویسی. - بند نویسی. - جمله نویسی. - خلاصه نویسی. - گسترش فرهنگ بومی و محلی. - جدول. - نگارش خلاق. 	<p>واژه‌آموزی: - تمرین ساخت فعل‌های پیشوندی.</p> <p>- تمرین نوشته‌های ادبی و معمولی.</p> <p>نکته‌ها: - آشنایی با جملات توضیحی و علامت آن (-...).</p> <p>- آشنایی با تبدیل فعل معلوم به مجهول.</p> <p>گفت‌و شنود: بحث و گفت‌وگو درباره‌ی کوچ و مهاجرت</p> <p style="text-align: center;">عشایر</p> <p>فعالیت‌های ویژه: - داستان گویی.</p> <p>- تقویت فرهنگی بومی و محلی از طریق اجرای نمایش.</p>

الف) بخوانیم

متن درس

فصل هفتم درباره‌ی طبیعت می‌باشد و یکی از مظاهر طبیعی «کوچ» است. در این درس موضوع کوچ پرستوها در نظر گرفته شده است که به‌طور اجمال به توصیف آن می‌پردازیم. پرستو کوچ کردن را یاد نمی‌گیرد؛ بلکه آن را به‌طور غریزی می‌داند؛ والدین غریزه‌های خود را از طریق وراثت به فرزندان خود منتقل می‌کنند. رفتار غریزی، هم در انسان و هم در جانوران دیده می‌شود.

جانوران، بسیاری از کارها را از روی غریزه انجام می‌دهند، پرنده‌ها آشیانه‌ی خود را به‌طور غریزی می‌سازند. حشره‌ها تقریباً همه‌ی کارهای خود را براساس غریزه انجام می‌دهند. آن‌ها هنگام یافتن غذا، حمله به دشمن و فرار از خطر رفتار یکسانی دارند.

جانورانی که تمام کارهای خود را براساس غریزه انجام می‌دهند، دارای هوش کافی نیستند تا راه‌های جدید انجام داده کارها را بیاموزند؛ در نتیجه به سادگی قادر به تغییر رفتار خود نیستند.

نیش‌زدن زنبور عسل هنگام خطر، رفتار نوزاد تازه متولد شده‌ی انسان که خود را به مادر یا اشیای اطراف می‌چسباند تا از افتادن نجات یابد، رفتار غریزی است و بدون آموزش قبلی صورت می‌پذیرد. در این درس، تمام رفتارهای پرستو غریزی است و از قدرت خالق نشان دارد.

در اوایل بهار که ...

– توصیف مختصری از فصل بهار و اشاره به زمان بازگشت پرندگان از سفر طولانی آن‌هاست.

– تحسین کار این مسافران از راه رسیده ...

این اشاره به توانایی یافتن لانه‌ای از ماه‌ها قبل پرنده آن را ترک کرده و قدرت عجیبی که خداوند به پرنده داده است. حتی همین توانایی لانه‌سازی پرندگان خود نشانه‌ی شکوه خلقت آن‌هاست.

– وقتی کار ساختن و پرداختن لانه ...

در این بند، تقسیم وظایف بین حیوان نر و ماده، که خدای مهربان در نهاد این موجودات به ودیعه قرار داده است، جلب توجه می‌کند.

– مهر مادری پرستوها ...

آیا تا به حال به این موضوع اندیشیده‌اید که مهر مادری پرستوها نشانه‌ای از مهر بی‌کران خالق

نسبت به تمام مخلوقات است؟

– پرستوها بهار و تابستان را به آسودگی...

نکته‌های علمی که در این بند آموزش داده می‌شود، عبارت‌اند از:

فصل فراوانی و کمیابی حشرات، ارتباط بین جانوران در چرخه‌ی طبیعت بدین گونه که حشرات گیاه می‌خورند، پرندگان حشره‌ها را می‌خورند و پرندگان شکاری بزرگ‌تر، پرندگان کوچک‌تر را می‌خورند؛ تشخیص زمان کوچ پرندگان و تشخیص محل کوچ پرندگان؛ دانش‌آموزان در مورد عواقب تغییرات ناگهانی دمای هوا در زندگی پرندگان نکته‌هایی می‌آموزند.

درک و دریافت

۱. یکی از غرایزی است که خداوند در نهاد این پرندگان به ودیعه قرار داده است.
۲. ممکن است مورد حمله‌ی پرندگان شکاری قرار بگیرند یا با کمیابی حشرات، که غذای آن‌هاست، مواجه شوند یا حتی تغییرات ناگهانی دمای هوا برای آن‌ها تولید خطر کند.
۳. برای به دست آوردن غذا.

واژه‌آموزی

الف) این تمرین برای آموزش فعل‌های پیشوندی است. فعل‌های پیشوندی به فعل‌هایی گفته می‌شوند که از یک پیشوند (بر، در، فرو، فرا، باز، وا، ور) و یک فعل ساده ساخته شده‌اند. در این واژه‌آموزی، فقط به معرفی پیشوند «باز» پرداخته شده است.

پاسخ جاهای خالی:

باز + یافتن ← باز یافتن ← باز یافت

باز + داشتن ← بازداشتن ← بازداشت

باز + گفتن ← بازگفتن ← بازگفت

باز + دیدن ← بازدیدن ← بازدید

باز + پرداختن ← بازپرداختن ← بازپرداخت

ب) احمد کتاب را از روی میز برداشت. – کتاب از روی میز برداشته شد.

در جمله‌ی اول فعل «برداشت» به احمد که فاعل است، نسبت داده شده است. یعنی فعل «برداشتن» از احمد سرزده است. پس در این جمله فاعل آشکار است. فعل‌هایی که به فاعل نسبت داده می‌شود، فعل معلوم نام دارد. در جمله‌ی دوم، فعل «برداشت شده» به کتاب نسبت داده شده است.

و کتاب که «نهاد» است فاعل فعل شمرده نمی‌شود؛ زیرا فعل برداشتن را کتاب انجام نداده است؛ بلکه این فعل بر کتاب انجام گرفته است. پس کلمه‌ی کتاب مفعول است. این‌جا فعل را به مفعول نسبت داده‌ایم و فاعل آن را در جمله ذکر نکرده‌ایم؛ یعنی فاعل معلوم نیست. این‌گونه فعل‌ها را که به مفعول نسبت داده می‌شود «فعل مجهول» می‌خوانیم.

پاسخ‌های حالا تو بگو:

- یعنی شهر کم کم بزرگ می‌شود.
- یعنی آب رودخانه آرام آرام، کم می‌شود.
- یعنی اوضاع عمومی زندگی مردم کم کم ترقی می‌کند.

نکته‌ها

(الف) معرفی جمله‌ی توضیحی میان جمله و علامت آن (— ... —)
(ب) تبدیل فعل معلوم به مجهول (ر. ک به نکته‌ی درس ۱۷).
پاسخ حالا تو کامل کن:

۱. این هوش و دانایی به پرستوها داده شده است.
۲. در هنگام کوچ بعضی از پرستوها ربوده می‌شوند.

گفت و شنود

۱. پاسخ این سؤال فردی است و هر دانش‌آموز با توجه به دانسته‌های خود به این سؤال پاسخ دهد.
۲. بله؛ در ایران عشایر به منظور یافتن غذا برای دام‌هایشان دائم در حال کوچ هستند و در دنیا نیز هرگاه انسان احساس خطر کند، به کوچ و مهاجرت دست می‌زند.

(ب) بنویسیم

۱. در این تمرین هدف آن است که با توجه به زمان فعل، جمله‌ها تغییر کنند. زمان فعل باید از حال به آینده تغییر یابد. پاسخ عبارت است از:
— دشت‌ها جامه‌ی سبز خواهند پوشید و درخت‌ها شکوفه خواهند داد. پرستوها این پرندگان مهربان و دوست‌داشتنی نیز از سفر دور و دراز خود باز خواهند گشت.

۲. تقویت مهارت نگارش خلاق که آماده‌سازی برای نوشتن بندهای طولانی‌تر هم در آن مورد نظر است (پاسخ فردی است).

۳. در این تمرین، هم به جمله‌سازی و هم به معنی‌کردن کلمه‌ها توجه شده و پاسخ‌ها عبارت است از:

– معلوم یعنی واضح و روشن.

– مناظر به مجموعه‌ی چیزهایی جذاب و دیدنی در طبیعت می‌گویند.

– هم‌تا یعنی شریک؛ وقتی می‌گوییم چیزی هم‌تا ندارد، یعنی شریک ندارد.

– پی‌درپی یعنی پشت سر هم، پیوسته هرگاه بین اجزای یک مسئله فاصله نباشد، می‌گوییم این اجزا پی‌درپی آمده‌اند.

۴. تلخیص‌بندی از بندهای درس که با هدف تقویت مهارت املانویسی و آموزش مهارت تلخیص آورده شده است. این تمرین باید به‌طور شخصی پاسخ داده شود.

۵. پاسخ‌ها عبارت‌اند از:

لانه + ای = لانه‌ای

کاسه + ای = کاسه‌ای

خانه + ای = خانه‌ای

عده + ای = عده‌ای

گوشه + ای = گوشه‌ای

(هر مثال دیگری هم قابل قبول است.)

۶. در این تمرین، به تقویت توانایی تغییر ساختار جمله توجه شده است. پاسخ‌ها عبارت‌اند از:

– دومین کار این مسافران از راه رسیده، بازسازی لانه‌هاست.

– دومین اقدام این مسافران از راه رسیده، بازسازی لانه‌هاست.

– دومین اقدام این مسافران از راه رسیده، بازسازی لانه است.

– دومین اقدام این مسافران تازه از راه رسیده، بازسازی لانه است.

– دومین اقدام این مسافران تازه از راه رسیده، بازسازی لانه بود.

۷. در این تمرین به تفکیک و تشخیص فعل توجه شده است. پاسخ‌ها عبارت‌اند از:

کار ساختن و پرداختن لانه به پایان رسید	رسید
پرستوی نر برای جفت خود غذا	فراهم می‌آورد
جنب‌وجوش پرندگان رفته رفته زیادت	می‌شود
ناگهان پرندگان شکاری خود را در میان پرستوها	انداختند
پرستوهای جوان باید لانه‌ی جدیدی	بسازند
در فصل سرما، پرستوها به ناچار به جاهای معتدل‌تر	کوچ می‌کنند

۸. در این تمرین، به گسترش فرهنگ بومی و علاقه به حفظ آن توجه شده است و پاسخ‌ها منطقه‌ای و محلی است.

۹. حل جدول

۱. ابریشم	۲. مروارید
۳. حلزون یا لاک‌پشت	۴. پر
۵. دی	۶. دانه
۷. نهنگ	۸. خرچنگ
۹. ملخ	۱۰. گج

شگفتی‌های طبیعت

از رودها که جاری‌اند؟	آیا تشکر کرده‌ای
و از بدی‌ها عاری‌اند؟	از رودها که ساده‌اند
یک روز بر این آسمان	خسته نباشی گفته‌ای
مانند سقفی شادمان؟	که روز و شب بر روی توست
بر کوه‌ها و سنگ‌ها	آیا سلامی کرده‌ای
بر ابرها و رنگ‌ها؟	بر گل‌سیاسی گفته‌ای
یک شب به ماه و ماهتاب؟	آیا خوش‌آمد گفته‌ای
صبحی به خورشید، آفتاب؟	آیا سلامی کرده‌ای
هر چیز در دور و برت	بر تو سلامی می‌کنند
تا ماه بالای سرت	از خاک زیر پای تو
هر چیز را با یک سلام	پس بعد از این خوش‌حال کن
خورشید را با احترام	دیگر از این پس یاد کن

جعفر ابراهیمی